

N:r 56.

Utlåtande i fråga om åtgärder till förekommande af arbetares tillströmning till Stockholm.

Drätselnämndens andra afdelning har den 2 innevarande mars till utskottet aflåtit en så lydande skrifvelsen:

»Vid det tillfälle, då drätselnämndens andra afdelning nyligen hade att handla uppkommen fråga om behof af ytterligare anslag till s. k. nödhjälpsarbeten för lindrande af nu rådande arbetsbrist, framhölls inom afdelningen, hurusom i samma syfte dels före och dels vid uppgörandet af staten för innevarande år tagits i anspråk icke allenast alla arbeten, hvilkas utförande under närmaste tid vore för kommunen behöfligt, utan äfven ett stort antal sådana, hvilka tillgodosågo framtida behof, och hurusom därutöfver äfven ett betydligt anslag begärts och af stadsfullmäktige beviljats, hvilket vore att betrakta till större delen såsom fattigunderstöd, enär det arbete, som för detta senare anslag skulle utföras, eller s. k. makadamslagning, icke vore för kommunen af något stundens behof påkalladt. Med anledning häraf, och då det sålunda kunde anses sannolikt, att därest tillströmningen af arbetare till hufvudstaden fortginge på samma sätt, som under senare tid varit fallet, och därest den allmänna arbetsmarknaden ej underginge en mycket väsentlig förbättring, anspråk skulle ställas på kommunen att för arbeten af här ofvan senast antydda slag uppoffra högst betydliga belopp, framhölls vidare, att det förty vore högst angeläget att redan nu taga under allvarlig ompröfning, huruvida något kunde från kommunens sida åtgöras för att åtminstone i någon mån förebygga inflyttandet af stora arbetareskaror, hvilka, om de ock under den blidare årstiden kunde erhålla arbetsförtjenst, likväl i vanliga fall måste antagas blifva utan sådan, då vintern inträdde.

Det sålunda anförda gaf afdelningen anledning besluta att från byggnadskontoret infordra en utredning, som angäfve såväl de arbeten, hvilkas utförande under de närmaste åren vore för kommunen behöfligt, som ock särskildt huru stor arbetsstyrka som kunde vid dessa arbeten sysselsättas under nästkommande vinter.

En sådan utredning, kompletterad af ett meddelande till afdelningen från öfveringenjören vid gasverket, föreligger nu och visar bland annat, att Stockholms stad såsom arbetsgifvare ej under nästkommande vinter är i tillfälle att på ett för kommunen någorlunda gagneligt sätt sysselsätta större antal arbetare än högst 300 man.

Vid sådant förhållande, och då tillika känt är, att staden för det närvarande för en kostnad af omkring 30,000 kronor i månaden sysselsätter omkring 750 man med makadamslagning, och då antagligt är, att dessutom ett betydande antal arbetslösa på annat sätt ligger kommunen till last, samt goda skäl förefinnas att betvifla, att fortsättandet af den sedan någon tid inslagna vägen beträffande oftanämnda s. k. »nödhjälpsarbeten» kan vara tillrådligt, har afdelningen, å hvilken omsorgen för anordnandet af dessa arbeten i främsta rummet blifvit lagd, icke kunnat undgå att taga i allvarligt öfvervägande hvad som bör göras för att hämma tillströmningen till hufvudstaden af öfverflödigt stora arbetaremassor. Hvilken eller hvilka åtgärder, som i sådant afseende böra vidtagas, är naturligtvis ej lätt att afgöra, men *en* sådan synes dock vara så lätt att vidtaga och i öfrigt af så enkel beskaffenhet, att den vore värd att försöka, den nämligen att gifva så vidsträckt spridning som möjligt åt ett tillkännagifvande såväl därom, att arbetstillfällena i allmänhet i Stockholm för närvarande äro jämförelsevis obetydliga, som ock i synnerhet därom, att arbete för kommunen ej under den närmaste framtiden är påräkneligt för nyinflyttande arbetare, äfvensom att kommunen icke finner sig kunna allt framgent vid inträffande arbetsbrist anordna nödhjälpsarbeten i någon vidsträcktare grad.

En utväg att bereda spridning åt ett sådant tillkännagifvande kan väl bestå i att uti stor utsträckning begagna sig af allmänna tidningarna, men då det på goda skäl kan befaras, att på sådant sätt spridda meddelanden i förevarande syfte ej ensamt skulle medföra åsyftad verkan, har afdelningen ansett sig böra hemställa, att I villen hos stadsfullmäktige göra framställning om aflåtande till öfverståthållareembetet af en skrifvelse med anhållan, att embetet ville gå i författning om bekantgörandet i landets olika delar af en kungörelse, i hufvudsak innehållande:

- att* den enskilda byggnadsverksamheten i Stockholm för det närvarande är och för den närmare framtiden torde komma att blifva jämförelsevis obetydlig;
- att* ej heller kommunen under den närmaste tiden har anledning att utföra några större arbeten;
- att* kommunalförvaltningen vid de jämförelsevis få arbeten, som förestå, huf-

vudsakligen kommer att använda endast sådana arbetare, som tillhöra Stockholms mantalsskrifna befolkning;

att kommunalförvaltningen icke lärer vidare kunna anordna s. k. »nödhjälpsarbeten» i sådan utsträckning som under de senaste åren; samt

att det därför är så långt ifrån, att för arbetare från främmande kommuner anledning förefinnes att söka sig till Stockholm, att de i stället i deras eget välstånd förstådda intresse uppmanas att därifrån sig afhålla.»

Byggnadskontorets åberopade tjänstememorial lyder på detta sätt:

»Sedan byggnadskontoret på grund af ett inom afdelningen väckt förslag anmodats angifva de allmänna arbeten i Stockholm, som under närmast kommande år skulle behöfva utföras och hvilka tillika vore af beskaffenhet att kunna bedrivas vintertid, får i denna sak meddelas följande:

Betraktas arbetena såsom i och för sig nyttiga, och således fränses behovet att medelst desamma afhjälpa en rådande arbetsbrist, bör hänsyn tagas till följande, på klimatet beroende förhållanden. Allt s. k. utarbete blir under vintertid i regeln dyrare, än om detsamma verkställes under den varmare årstiden. Arbetstiden för vintermånaderna måste som bekant inskränkas ända till 6 timmars dag, och såväl ackorden som timpenningen få i mer eller mindre mån lämpas därefter, såvida icke dagsverksförtjensten skall blifva oskäligt låg. Kall och blåsig väderlek gör det äfven nödvändigt för arbetaren att kläda sig på sådant sätt, att han blir mindre rörlig. Detta tillsammans med den omständigheten, att allt hvad han tager i har betydligt lägre temperatur än som motsvarar kroppsvärmen, gör, att han icke kan åstadkomma lika mycket arbete på samma tidsenhet om vintern som under den blida årstiden. Vissa arbeten, som icke fordra några smidiga kroppsrörelser eller ovanlig handfärdighet, kunna dock utan synnerlig förlust för arbetsgifvaren eller olägenhet för arbetaren bedrivas på vintern. Hit kunna räknas: *bergsprängning* med därtill hörande handräckning, *pålning*, *läggandet af kallmur*, *stenhuggning* samt *gröfre timmermansarbeten*. Bland öfriga utarbeten, som kunna förekomma i stad, är jordschaktning olämplig och dyrbar, så snart kälen inträdt, och stensättning, eller i allmänhet gatubeläggning, vid samma tillfälle så godt som omöjlig, likaså läggning af gråstensmur i bruk. Tegelmurning kan endast undantagsvis och med iakttagande af vissa försigtighetsmått, som fördyra arbetet, vara att tillstyrka.

Finnas icke särskilda anledningar att forcera ett utarbete, bör detsamma således helst bedrivas under den blida årstiden, och för vissa arbeten är man utslutande hänvisad till denna årstid.

Förhållandena i Stockholm hafva emellertid på senare årtiondet varit sådana, att vinterarbetena utförts dels för att kunna medhinna de gaturegleringar, som ovilkorligen måst verkställas till följd af stadens raska bebyggande på förut ore-glerade områden, och dels med anledning af de stora arbetsföretag, staden i öfrigt ansett sig nödgad utföra, såsom: sjukhus, skolor, fattighus och hamnbyggnader m. m.

Att alldeles afstanna utarbetena på vintern, eller rent af fatta ett beslut i den riktningen, kan dock icke vara att förorda. Det skall nämligen alltid komma att finnas arbeten af ett eller annat slag, hvares utförande, åtminstone delvis, kan anses förmånligt under vintern, särskildt därför att denna årstid hos oss upptager så stor del af året. Det är dessutom af vigt att hafva en inöfvad stam af arbetare, som är tillgänglig året om. En dylik stamtrupp behöfver dock icke utgöra mer än ett eller annat hundratal arbetare, då arbetsstyrkan för de senare årens vintrar däremot uppgått till två tusen och däröfver.

Att arbetsstyrkan på de senaste årens vintrar uppdrifvits till denna höjd, har dock icke ensamt framtvingsats af den enskilda byggnadsverksamheten utan berott till stor del därpå, att kommunen låtit verkställa en mängd arbeten för att lindra en rådande arbetsbrist. Hvad som härvid kunnat tillgripas såsom nödhjälpsarbeten har dels varit bergsprängning för gaturegleringar och dels transporter af stenskärf från gamla upplag samt makadamslagning.

Hvad särskildt angår gaturegleringarna, har under de gångna åren åtskilligt blifvit utfördt så att säga i förskott, ty hela stadsdelar hafva försetts med en mängd nya trafikleder. Härigenom har för en ånyo inträdande byggnadsverksamhet ett betydligt antal tomter gjorts tillgängliga. Det är endast vissa af de nya gatornas eller platsernas beläggning, som återstår att efter hand verkställa, men de flesta af dem äro dock i sådant skick, att de kunna nöjaktigt trafikeras. För närvarande finnas sålunda invid de nyanlagda gatorna obebyggda tomter till en sammanräknad fasadlängd af bortåt 20,000 meter (2 nymil). Antages tomternas längd i medeltal till 25 meter, skulle alltså vid dessa gator kunna uppföras omkring 800 hus. Under femårsperioden 1887—91 uppfördes endast 550 nybyggnader. Då härtill kommer, att en mängd öde eller illa bebyggda tomter finnas i gamla stadsdelar, särskildt Kungsholmen och Södermalm, torde det kunna antagas såsom mycket sannolikt, att, äfven om byggnadsverksamheten skulle under de kommande fem åren blifva i tilltagande, den likväl icke skall behöfva framkalla några nämnvärda gaturegleringar under samma tid.

Några större regleringsarbeten, som skola tillgodose den allmänna samfärdseln mellan redan bebyggda eller äldre stadsdelar, komma antagligen ej heller

i fråga att utföras eller ens påbörjas under de närmaste åren. Byggnadskontoret syftar härvid på östra uppfartsvägen å Södermalm, Sveavägens ordnande, genom-brytning af Brunkebergsåsen medelst Kungsgatans utsträckning och anläggandet af bekvämare farleder till den s. k. Vasastaden. Bland arbeten af denna art, som möjligen torde förekomma, är *Birger Jarls gatas utsträckning till Engelbrektsplanen* samt dennas ordnande, äfvensom att fullborda *Thorsgatan* mellan Norra Bantorget och Sabbatsberg. För den förstnämnda regleringen är det likväl endast en obetydlig del, nämligen rifningen af husen, som lämpar sig att utföra den kalla årstiden, fordrande högst 20 man; hvad åter angår det senare arbetet kunna högst 80 man hafva sysselsättning under en vinter. De enda gaturegleringar, som byggnadskontoret anser sig kunna för tillfället förorda till kommande vintrar, äro, att genomsprängningarna af *Karthagobacke* samt *Hornsgatan* vester om Hornskroken fortsättas, men kunna vid dessa två arbeten sammanlagdt endast sysselsättas omkring 40 man.

Att icke några större husbyggnader för kommunens räkning komma att under närmaste tid utföras, torde äfven få anses såsom sannolikt. Hvad som för skolundervisning, sjukvård och fattigvård hittills blifvit i detta afseende utfördt, torde vara tillfyllest för en längre tid. De på senare åren ifrågasatta byggnadsföretagen, som angå slagthus, rådhus och kommunalhus, fordra ännu så många olika slag af utredningar, att någon början därmed troligen icke kommer till stånd inom den tid, hvarom här är fråga. Den för vattenledningens behof erforderliga reservoaren å Kungsholmen torde icke kräfva några arbetare en kommande vinter.

Hvad slutligen hamnbyggnaderna vidkomma, har äfven så mycket redan åstadkommits, att för närmaste år endast några smärre utsträckningar af hamnskonin-garna å *Söder- och Norr Mälarstrand* kunna ifrågasättas, i den mån fyllningarna i dessa hamngator erhålla tillbörlig stadga. För dessa byggnadsarbeten bör dock icke för vintermånaderna upptagas större arbetsstyrka än omkring 60 man.

Af det nu anförda framgår således, att vinterarbeten i allmänhet icke äro att förorda, och att enligt byggnadskontorets åsigt det icke finnes något behof, åtminstone för de närmaste fem åren, att utföra några större arbeten, som lämpa sig för vintermånaderna, samt att för de härofvän uppräknade arbetena, hvilka kunna eller böra ifrågakomma, en arbetsstyrka på omkring 200 man torde blifva fullt tillräcklig.

Angående de arbetare, som under kommande vintrar kunna sysselsättas vid det nya gasverket, torde vara bäst att upplysning infordras direkt från gasverksstyrelsen.»

Det från öfveringenjören vid gasverket till afdelningen afgifna meddelande lyder sålunda:

»På grund af förfrågan från afdelningen får jag härmed äran meddela att det antal grofarbetare, som kan sysselsättas vid byggandet af Värtagasverket under nästkommande vinter, torde komma att uppgå till högst 100 man.

För närvarande sysselsättas där 372 st. grofarbetare.»

Utskottet finner den åtgärd, afdelningen föreslagit, välbetänkt. På grund häraf, och då utskottet anser, att hvad stadsfullmäktige kunna komma att vidtaga för åtgärder i händelse af större arbetslöshet nästa vinter icke nu lämpligen kan göras till föremål för något uttalande, hemställes:

att en skrifvelse aflåtes till öfverståthållareembetet med anhållan, att embetet ville gå i författning om bekantgörande i landets olika delar af en kungörelse af innehåll:

att den enskilda byggnadsverksamheten i Stockholm för närvarande är och för den närmaste framtiden torde komma att blifva jämförelsevis obetydlig;

att ej heller kommunen under den närmaste tiden har anledning att utföra några större arbeten;

att kommunalförvaltningen vid de jämförelsevis få arbeten, som förestå, hufvudsakligen kommer att använda sådana arbetare, som tillhöra Stockholms mantalsskrifna befolkning; samt

att det därför är så långt ifrån, att för arbetare från främmande kommuner anledning förefinnes att söka sig till Stockholm, att de i stället i deras eget välförstådda intresse uppmanas att afhålla sig därifrån.

Stockholm den 10 mars 1892.